

Maksimilijan Matjaž

Maksimilijan Držečnik – teolog in pastir koncilske preнове

Maksimilijan Držečnik – Theologian and Shepherd of the Consilium Renovation

Povzetek: Dr. Maksimilijan Držečnik (1903–1978) je vodil krajevno Cerkev v obdobju velikih družbenih sprememb in teoloških iskanj v pred- in pokoncilskem obdobju. Analiza njegove doktorske disertacije nam odpre nov pogled na teološki format njegove osebnosti. Pokaže se kot izredno prodoren mislec, ki zmore strokovno podkovanu presojuati in dokazovati temeljne kristološko-teološke dileme. Temeljiti študij klasične teologije in spremljanje sodobnih teoloških tokov sta ga usposobila za dobrega profesorja filozofije in biblicistike, za modrega voditelja mariborsko-lavantinske škofije v razburkanih povojnih in pokoncilskih letih, za izvirnega teologa na drugem vatikanskem koncilu ter za vrednega naslednika škofa Slomška, ki je prepoznal Sveto pismo in teološki študij kot temelj za ohranitev in razvoj narodne biti.¹

Ključne besede: Maksimilijan Držečnik, mariborski škof, teološka fakulteta, bogoslovna šola, prevod Svetega pisma, biblična pastorala, teologija, Kristus Bogo-človek

Summary: *Maksimilijan Držečnik (1903–1978), PhD, led the local Church during the period of big social changes and theological searches in the pre and post-council era. The analysis of his doctoral dissertation gives us a new look at the theological form of his personality. He appears as an extremely insightful thinker who can expertly consider and prove the basic Christological-theological dilemmas. The study of classical theology and monitoring modern theological streams, trained him as a good professor of philosophy and biblical literature, a wise leader of the Maribor-Lavantian diocese in turbulent post-war and post-council years, an original theologian at the Second Vatican Council, and a worthy successor to Bishop Slomšek, who recognized The Bible and theological study as the basis for the preservation and development of the essence of nation.*

¹ Prispevek je nastal kot rezultat dejavnosti raziskovalnega programa P6-0262 *Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti*, ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Key words: *Maksimilijan Držičnik, bishop of Maribor, Faculty of Theology, theological school, Bible translation, biblical pastoral care, theology, Christ God-man*

Škof in bogoslovni profesor dr. Maksimilijan Držičnik (1903–1978), ki je vodil mariborsko-lavantinsko škofijo v razburkanih povojnih in pokoncilskih letih (1946–1978), je gotovo eden najbolj zaslužnih za ponovno obuditev teološkega študija v Mariboru pred petdesetimi leti. Bil je izredno razgledan in izobražen, ne le v teologiji, ampak tudi v jezikih, književnosti, zgodovini, sociologiji in matematiki, kar mu je pomagalo, da je pri vodenju škofije ohranil jasno teološko, cerkveno in družbeno-pastoralno vizijo. Cerkev so takrat pretresali z ene strani različni pritiski oblasti, ki je hotela omejevati in oteževati delovanje Cerkve ter vplivati na odločitve njenih voditeljev, po drugi strani pa je bilo veliko nemira in pričakovanja sprememb tudi v sami Cerkvi, kjer so se pod vplivom drugega vatikanskega koncila prebujala različna gibanja in novi teološki tokovi. Ob tem se je marsikaj starega rušilo in ob podrtih zidovih puščalo za seboj nemalo zmede in nedorečenosti. Kot je zapisal Držičnikov naslednik, škof Kramberger, je bil Držičnik »škof v najtežjem obdobju slovenske zgodovine, ki je zahtevalo veliko modrosti, previdnosti pa tudi moči in tveganja«. (Kramberger 2013, 5)

1. Držičnikova študijska pot

Maksimilijan Držičnik se je rodil leta 1903 v Ribnici na Pohorju in je po končani maturi v Mariboru leta 1924 vstopil v mariborsko bogoslovje. Študiral je na Bogoslovnem učilišču, ki sicer ni imelo enakega statusa kot Teološka fakulteta v Ljubljani, vendar so ugledni in strokovno visoko usposobljeni profesorji zagotavljali, da je bil študij teologije kljub vsemu izvajan po vseh takrat predpisanih mednarodnih cerkvenih standardih.² Dogmatiko sta v tistem času predavala starosta med bogoslovni profesorji in narodni poslanec dr. Jože Hohnjec (1873–1964) in njegov

² Lavantinsko Bogoslovno učilišče v Kraljevini Jugoslaviji ni imelo več enakega statusa kot v Avstriji. Beograjsko prosvetno ministrstvo je bogoslovno učilišče obravnavalo kot srednjo strokovno šolo, ki se zaključila s strokovnim bogoslovnim izpitom. Posvetna oblast je »spregledala«, da so pravoslavna bogoslovja sprejemala dijake z malo maturo, katoliška bogoslovna učilišča pa z veliko maturo oziroma s končano gimnazijo. (Ojnik 1995, 29) Mariborska škofija se je že od leta 1927 pogajala o ureditvi statusa šole, da bi bil Bogoslovnemu učilišču priznan status višje strokovne šole z rangom fakultete, vendar je finančno ministrstvo vztrajalo, da

namestnik dr. Jože Krošl (1894–1978), ki je predaval tudi primerjalno veroslovje in cerkveno zgodovino; moralno teologijo in sociologijo je predaval vsestransko izobražen in ustvarjalen socialni mislec, profesor dr. Josip (Jože) Jeraj (1892–1964), cerkveno in kanonično pravo ter patrologijo profesor dr. Vinko Močnik (1889–1969), pastoralno teologijo in katehetiko dr. Jožef Somrek (1871–1936), Sveto pismo sta predavala biblicist dr. Josip Zidanšek (1858–1930) in svetovljansko razgledani profesor dr. Anton Jehart (1881–1948), filozofijo, zgodovino, cerkveno umetnost in včasih še druge teološke predmete pa je predaval takrat gotovo eden najbolj uglednih in učenih štajerskih znanstvenikov dr. Franc Kovačič (1867–1939).

Po zaključenem tretjem letniku bogoslovja je škof Andrej Karlin jeseni leta 1927 Držičnika poslal v Rim, kjer naj bi na Papeški univerzi Gregoriana dopolnil in nadaljeval svoj teološki študij. Bival je v rimskem zavodu Collegium Germanicum Hungaricum, kjer je ostal do leta 1933. V kolegiju je spoznal številne duhovnike študente iz sosednjih držav, ki so kasneje zasedli odgovorna mesta v Cerkvi, med drugim bodočega dunajskega kardinala Franza Königa, kölnskega kardinala Josepha Höffnerja, zagrebškega kardinala Alojzija Stepinca in Franja Šeperja ter bodočega celovškega škofa Josepha Köstnerja, s katerim sta redno govorila tudi slovensko. (Roter 2003, 14) Ker sta se organizacija in obseg teološkega študija na rimski univerzi nekoliko razlikovala od tega na Bogoslovnem učilišču v Mariboru, je moral Držičnik v prvih dveh letih praktično dopolniti celoten študij modroslovja. Po dveh letih je ta študija zaključil in bil 22. marca 1930 promoviran za doktorja modroslovja oziroma filozofije.³ Še isto leto je nadaljeval s študijem teologije. Predavanja na univerzi

gre za zasebno šolo, ki ni upravičena do dodelitve kakršnihkoli državnih sredstev. (NŠAM, P4, šk. 13/1935, št. 348) (Krajnc-Vrečko 2010, 474)

³ Zaključno delo doktorata iz modroslovja ni ohranjeno in verjetno sploh ni bilo natisnjeno. Zaradi tega se nekateri sprašujejo, ali je Držičnik takrat opravil doktorat ali pa zgolj zaključni izpit po prvih dveh letih filozofije (bakalavreat) (Rotar 2002, 14). Obstajajo različni zapisi, kdaj naj bi doktoriral iz modroslovja: v svojem uradnem življenjepisu pravi, da je dosegel doktorat iz filozofije leta 1929, v njegovem kartotečnem listu v arhivu škofijskega ordinariata v Mariboru je zabeležen datum 12. julij 1929, v izvodu Šematizma lavantinske knezoškofije za leto 1937, ki je ročno dopisan in pripravljen za izdajo leta 1946, pa je zapisan datum doktorata iz modroslovja v Rimu 22. 3. 1930, z ročnim dopisom: nostrif. 20. 4. 1939 (str. 28). Šematizem hrani arhiv Škofijske teološke knjižnice v Mariboru.

so bila takrat v latinščini, prvi občevalni jezik v kolegiju Germanik pa je bila nemščina. Vse to ga je na začetku precej utrujalo, a se je v novih razmerah kmalu zelo dobro znašel in bil na praznik Kristusa Kralja, 30. oktobra 1932, v cerkvi kolegija Germanik posvečen v duhovnika. Novo mašo je obhajal 1. novembra na grobu apostola Pavla v rimski baziliki zunaj obzidja. Tudi ta dogodek je nanj napravil globok preroški vtis, ki se je odražal v njegovi posebni predanosti študiju Svetega pisma. Do poletja je še nadaljeval svoj doktorski študij iz teologije, nato pa se je na kratko vrnil domov in imel 16. julija 1933 v svoji domači župniji v Ribnici na Pohorju ponovitev slovesnosti nove maše. Do oktobra je ostal v domači župniji in tam nabiral svoje prve kaplanske izkušnje, jeseni pa se je vrnil v Rim, kjer je poleti 1934 dokončal študij ter opravil izpite za doktorat iz teologije. Ko se je vrnil domov, je bil 16. avgusta 1934 imenovan za kaplana v Celju. Tam je deloval do 1. avgusta 1936, ko je bil nastavljen za kaplana v Svetinjah ter hkrati za prefekta v dijaškem semenišču v Mariboru. To službo je opravljal do jeseni leta 1938. (Rotar 2003, 18)

2. Raziskava kristologije sv. Ambroža Milanskega

Ob vedno novih zadolžitvah, ki jih je dr. Držečnik sprejemal vse od svoje vrnitve iz Rima leta 1934, mu gotovo ni bilo lahko najti čas za dokončanje doktorskega študija iz teologije, kjer je moral izdelati in objaviti še doktorsko disertacijo. Posvetil se je študiju nauka sv. Ambroža Milanskega (339–397) o resničnosti in neločljivi povezanosti Božje in človeške narave v Jezusu Kristusu. Tema njegovega doktorata je bila zanj na neki način vizionarska, saj ga je nehote pripravljala na njegovo profesorsko in škofovsko delovanje v bližajočih se prelomnih časih, ko se bo moral boriti proti vsiljeni ločitvi med duhovnim in materialnim, med znanostjo in vero, med Cerkvijo in družbo. Ob študiju doktorske teze se je poglobljal v bistvene teme teologije, kar ga je najbolje usposobilo za duhovniško in profesorsko službo v zelo težkih razmerah povojnega časa. Tudi škof Ambrož Milanski je deloval v za Cerkev in razvoj teologije zelo burnih in prelomnih časih, ko sta Arij in Nestorij zelo uspešno širila krivo vero, da je Kristus zgolj ustvarjen, in ne pravi Bog, in zato tudi ne Sin v pravem pomenu besede. Njegovo vedenje je omejeno, njegova Mati pa je samo človeška mati. Arijansko zmoto je leta 325 obsodil prvi nicejski koncil. Kasneje se je arijanstvo ponovno razširilo in leta 381 so škofje na prvem carigrajskem koncilu ponovno obsodili arijanstvo in sprejeli

nicejsko-carigraysko veroizpoved, ki predstavlja stališča uradne Cerkve o naravi Boga in Jezusa Kristusa: Jezus je pravi Bog in pravi človek, je enega bistva z Očetom in zato je v resnici Bog in Sin.

Ambrož si je na podlagi študija Svetega pisma prizadeval za izvorno razumevanje Kristusa, v katerem se je Bog na enkratni način učlovečil in združil s človeško naravo ter postal v njej trajno navzoči »Emanuel« – Bog z nami. To skrivnost je hotel izraziti v sodobnem jeziku grške misli. Njegovo učenje je bilo kasneje potrjeno na treh velikih ekumenskih concilih, v Efezu 431, kjer je bilo razglašeno, da je Marija s spočetjem Božjega Sina v svojem telesu v vsej resnici postala Božja Mati, v Kalcedonu leta 451, ki uči, da je Jezus Kristus resnično Bog in resnično človek, da je Edinorojeni in da obstaja v dveh naravah nepomešano in nerazdeljeno, ter na concilu v Carigradu leta 553, ki uči, da je v Kristusu samo ena oseba, v kateri živi tako človeška kot Božja narava. (KKC 464–469)

Držečnik je v svoji disertaciji z naslovom *Doctrina Sancti Ambrosii De Christo Deo-Homine* (Nauk sv. Ambroža o Kristusu kot Bogo-človeku), ki jo je na Papeški univerzi Gregoriana zagovarjal novembra 1938 in je bila isto leto tudi delno natisnjena, predstavil prav osrednji del Ambroževega kristološkega učenja, kjer cerkveni oče dokazuje, da v Kristusu obstajata dve volji, ki sta med seboj skladni, a druga druge ne uporabljata. Disertacija ima poleg uvodnega dela,⁴ v katerem navede literaturo, ki jo je uporabljal,⁵ predstavi glavne poudarke Ambroževe kristologije in

⁴ Disertacija je pisana v latinščini in ima zelo jasno sholastično strukturo. Za objavo je pripravil povzetek (*Excerpta*) dveh glavnih delov (*De unione divinae et humanae in Christo* in *De praecipuis consecrariis hypostaticae unionis*) na skupaj 36 straneh. Zvezek je bil tiskan v tiskarni sv. Cirila in Metoda v Mariboru leta 1938. Opremljen je z *Vidimus et approbamus* rimskih univerzitetnih oblasti (5. november 1938), z *Nibil obstat* uradnega cenzorja lavantinske škofije dr. Jožefa Hohnjeca (18. november 1938) ter z *Imprimatur* ordinarija škofa Tomažiča (19. november 1938).

⁵ Iz seznama literature lahko razberemo Držečnikovo študijsko resnost in interes. Na začetku navede obširen seznam obravnavanih Ambroževih del, polovica teh so komentarji starozaveznih knjig, od komentarjev novozaveznih knjig najdemo samo komentar Lukovega evangelija. V nadaljevanju navede nekaj kristoloških traktatov (Petavius, *De incarnatione*, Venetiis 1745; Galtier, *De Verbo incarnato*, Parisii 1933), nekaj splošnih dogmatičnih in patrističnih priročnikov v nemškem, francoskem, angleškem in latinskem jeziku, med njimi tudi takrat najsodobnejšo delo Rauschen – Altaner, *Grundriss der Patrologie*, Frib. 1931. Med študijami o sv. Ambrožu pa

nekaj klasičnih študij na to temo, še dva glavna dela. V prvem razpravlja o enosti Božje in človeške narave v Kristusu, v drugem pa obravnava vprašanje hipostatične unije. Disertacija je sicer patristično-dogmatična, a v njej lahko prepoznamo temeljit študij klasične patristične teologije, ki gradi na biblično-apologetskem pristopu, ki je takrat prevladoval v teologiji. V uvodu Držečnik pravilno ugotavlja, da je treba tudi Ambroževe izjave razumeti v apologetskem kontekstu. Tako v predstavitvi Ambroževih stališč pravi: »Arijanci so namreč svoje ugovore črpali ravno iz tega naslova, iz Kristusove podrejenosti Očetu. Zato je Ambrož, da bi jih zavrnil, povsod tam, kjer je zasledil kakšno skladnost med Očetom in Sinom v volji in delovanju, takoj izpostavil istovetnost volje in delovanja, posledično tudi narave. Torej ni nič čudnega, če je včasih pretiraval, ko je zoper arijance navajal besedila, ki izražajo zgolj moralno podrejenost Kristusove volje Očetovi.« (1938, 28)⁶ Resničnosti svojega telesa nam torej Kristus ne more dokazati drugače kakor po svojem razkrivanju v človeški dejavnosti. »Zaradi tega,« nadaljuje Ambrož, »velja za tistega, ki ima polno vero, tisti, ki je v njem prepoznal Božjega sina in ni zanikal človeka. Jezus je torej v obojem eden, neločljiv po številu, prepoznamo pa ga po različnosti delovanja, ne po raznolikosti v osebi.« (Držečnik 1938, 29)

Držečnik v nadaljevanju predstavi Ambrožev nauk o Kristusovih človeških občutjih, ki po njegovem mnenju predstavljajo vrsto človeških dejanj, ki jih postavlja nasproti Božjim dejanjem. Za Ambroža so prav človeška občutja znamenje Kristusa Odrešenika (*affectus humani signum Christi Redemptoris*). Zato rad premišljuje o trpečem Kristusu, ki je vzel nase naše bolečine, da bi jih v sebi samem premagal, kakor je s svojo smrtjo premagal smrt. »To je moral vzeti nase in ozdraviti to, od koder je izvirala krivda.« Kristus je naposled vzel nase bolečine zato, da bi nam dal zgled. »Hoče nas vzgojiti, da bi se mi, ki smo se ob Jožefu naučili, da se nam ni treba bati ječe, ob njem tudi naučili premagati smrt [...] Kako naj te, Kristus, namreč posnemamo, če ne hodimo za teboj kot

najdemo med drugim F. Huhn, *Ursprung und Wesen des Bösen und der Sünde beim Kirchenvater Ambrosius*, Paderborn 1933; Idem, *Die Bedeutung des Wortes Sacramentum beim Kirchenvater Ambrosius*, Fulda 1928; A. Pagnamenta, *La Mariologia di S. Ambroglio*, Milano 1932.

⁶ Razpravlja o Ambr., In Ps. 39 enarr. Nr. 15. Gl. npr. besede v Ps 39,8: »Glej, prihajam, da izpolnim tvojo voljo ...«

človekom?» (Držečnik 1938, 29)⁷ Ambrož v drugi knjigi spisa O veri na podlagi besedil Kristusovega pasijona razloži in razreši arijanski ugovor proti Kristusovemu božanstvu in razloži razmerje med Kristusovo Božjo in človeško voljo, na kar se kasneje sklicuje tudi šesti ekumenski koncil v Carigradu, ko prizna, da ima Sin isto voljo kot Oče. »Ena je torej volja, kjer je eno delovanje. A eno je človeška, drugo Božja volja.« Kristus je torej življenje privzel v človeški volji, ker se človek smrti boji, trpljenje pa je vzel nase v Božji volji, da bi trpel za človeka. »Privzel je torej mojo voljo, privzel mojo žalost [...] Moja volja je tista, ki jo je imenoval svojo, ker je kot človek privzel mojo žalost in je govoril kakor človek: Ne kakor jaz hočem, ampak ti. Moja je, ker sem jo privzel s svojim občutjem. Nihče namreč ne poskakuje od veselja, da bo umrl.«⁸ Kristus je torej v resnici prevzel človeška občutja in prav zaradi tega postal človekov odrešenik.

Ob tem si Držečnik zastavi izzivalno vprašanje: »Ali ni človeška narava bistvena narava? O tem je moč dvomiti. Kajti po Ambroževem mnenju se le Božja narava oklene trpljenja, človeška narava pa se trpljenja ustraši. Rekel je namreč, da je življenje v človeški volji, ker se bojimo smrti, trpljenje pa je v Božji volji, ker je trpel za nas. Kljub temu že besede, ki jih rabi Ambrož (volja, žalost), kažejo na lastno človeško naravo ali gibanje v zgornjem delu duše. Na voljo pa gleda 'kot na naravo', kakor so pozneje potrdili tudi sholastiki, ko jo imenujejo 'volja kot razum'.« (Držečnik 1938, 30)⁹ Ambrož namreč pravi, da se Odrešenik ni žalostil zaradi svojega trpljenja, marveč zaradi naše bede: »Zdelo se je, da je žalosten. Bil je žalosten, ne zaradi svojega trpljenja, marveč zaradi naše razkropljenosti [...] In ni se odmaknil od resnice, če je bil žalosten zaradi preganjalcev, o katerih je vedel, da bodo deležni kazni zaradi velikanskega bogoskrunstva. In zato je rekel: Vzemi od mene ta kelih, ne, ker bi se Božji sin bal smrti, temveč ker ni hotel niti pogube slabih ...« In na drugem mestu: »On, ki je privzel naše šibkosti, je privzel tudi naše občutje, saj je bil celo žalosten do smrti, ne zaradi smrti, ker prostovoljna smrt, zaradi katere bo prišlo veselje vseh, ozdravljenje vseh, ne prinaša žalosti [...] Torej je bil žalosten do smrti, dokler se ni dopolnila milost. To potrjuje tudi njegovo lastno pričevanje, ko o svoji smrti pravi: 'Biti

⁷ Razpravlja o *Expos Luc.* X. n. 56. ML 15, 1819.

⁸ *De fide* L. 2. c. 6.–7. n. 51–53. ML 16, 517.

⁹ Navaja: S. Thom. Summa Theol. III. qu. 18. a. 6.

pa moram krščen s krstom, in kako tesno mi je pri srcu, dokler se to ne izpolni.» (Lk 12,50) Zdi se, da Ambrož ne bi mogel jasneje pripisati Kristusu volje kot razuma. Držečnik se pri tem sklicuje na Larenta, ki pravi, da ni nihče razložil nauka o dvojni Odrešenikovi volji bolje kot Ambrož. (1938, 30)

Držečnik se posveti tudi vprašanju o Kristusovi vednosti, ki ga je Ambrož razreševal v ugovoru proti arijancem. Ugotavlja, da cerkveni očetje niso vedno govorili s popolno jasnostjo, zaradi česar imamo različne razlage, ki vzbujajo dvom in negotovost. Očetje so v boju proti arijancem želeli dokazati Kristusovo božanstvo, od katerega je bilo treba umakniti vsako vrsto nevednosti. Pri tem pa se je zlahka primerilo, da so nevednost pripisali človeškosti in zatemnili Kristusovo človeško vednost. (Držečnik 1938, 31)¹⁰ Ambrož to vprašanje večkrat obravnava. Prvič je o njem izčrpno razpravljal v peti knjigi spisa *O veri* okrog leta 380, kjer se ni upal pridružiti tistim, ki pravijo, da Kristus po svojem človeštvu ne ve za sodni dan, pač pa pravi, da Kristus tako govori po svojem božanstvu, saj nam ne koristi vedeti za sodni dan. Če se namreč vprašamo, zaradi česa ni hotel opredeliti trenutkov, bomo ugotovili, da tega »ni storil zaradi nevednosti, temveč zaradi modrosti. Nam ta vednost namreč ne koristi; medtem ko ne vemo zagotovo, kdaj bo prišel sodni dan, kot v nekakšni stalni pripravljenosti zavračamo navado, da grešimo.«¹¹ Ta razlog podkrepi tudi samo Sveto pismo: »Ni vaša stvar, da bi vedeli za čase in trenutke« (Apd 1,7). Kristusova vednost se vsekako razlikuje od Očetove, ki je večna, Kristusova pa je sinovska in se torej v ljubezenskem odnosu do Očeta pogloblja in raste.

Drugič Ambrož obširneje razpravlja o Kristusovi vednosti leta 381/82 v knjigi *O učlovečenju* (*De incarnatione*), kjer zavrača apolinaristično zmoto o Kristusovi duši. V Kristusu namreč obstaja dvojna modrost, Božja in človeška in posledično tudi razumna duša. Človeška modrost pri Kristusu se da razbrati iz njenega napredovanja (Lk 2,52). Ambrož tej modrosti pripiše stvarno napredovanje. (Držečnik 1938, 32)¹² Držečnik brani Ambroževo stališče, ki je bilo v zgodovini patrističnega

¹⁰ Navaja: E. Schulte, *Die Entwicklung des Lehres vom menschl. Wissen Christi bis zum Beginn der Scholastik*. Paderborn 1914.

¹¹ »*Non ignoratae invenimus esse, sed sapientiae. Nobis enim scire non proderat.*« *De fide*, 1. V. c. 16. n. 195/6. ML 16, 687.

¹² Navaja *De incarn.* c. 7. n. n. 71/2. ML 16, 863/7.

raziskovanja različno interpretirano, v smislu, da je naprej zagovarjal zgolj navidezno napredovanje in je odstopil od svojega prejšnjega mnenja iz pete knjige *O veri* ter sprejel mnenje, ki se mu je takrat še obotavljal pridružiti. Po njegovem je pravilneje reči, da Ambrož namiguje na naravno ali pridobljeno vednost pri Kristusu. Ta je tudi pri Kristusu rastla podobno kot pri dojenčku, ki po logiki človeškega spoznavanja oziroma »po človeški nespameti« še ne ve tistega, česar se še ni naučil. »Tukaj je treba biti pozoren na 'ne ve po človeški nespameti'. Ne pravi preprosto, da ne ve kot dojenček, marveč da ne ve zaradi pomanjkanja modrosti, tj. človeške vednosti.« (Držičnik 1938, 32) Pri tem govori Ambrož tudi o dvojnem viru Kristusove človeške vednosti (*duplicem fontem scientiae in humanitate Christi*): ena je naravna, ki izvira iz njegove človeškosti (*naturalem ex humanitate*), druga pa je višja, ki jo zajema iz božanskosti (*superiorem ex divinitate*). (Držičnik 1938, 33) Držičnik se v tem presojanju in dokazovanju izkaže kot izredno luciden mislec, ki je najširše strokovno podkovan in globoko zakoreninjen v izvorni biblični misli.

Zadnje poglavje doktorata posveti Držičnik potrebnosti čaščenja Kristusa kot Boga-človeka, ki je resnično trpel in zmagoslavno vstal. Ambrož namreč pogosto izvaja Kristusovo božanstvo prav iz nujnosti njegovega čaščenja. Čaščenje je najvišji kult, »skrivnost Božje moči«. Na podlagi tega se sooči z nedoslednosti arijancev, ki po eni strani priznavajo, da je treba Kristusa častiti, po drugi pa trdijo, da je ustvarjenina. »Če menijo, da je Sin Očetu tuj, zakaj ga častijo, ko pa je pisano: Boš mar častil tujega Boga? Če pa ga ne častijo, naj to priznajo, da ne bodo koga zavajali pod imenom izpovedovanja vere.«¹³ Ambrož se sklicuje na apostola Pavla, ki je Kristusu služil in ga častil ter zaupal, da je pravi Bog, ter ga izpovedoval s svojim pobožnim služenjem. »Kako naj bi mu torej Pavel služil, če bi menil, da je ustvarjenina? [...] Arijanci naj torej prenehajo častiti tistega, ki ga imajo za ustvarjenino, ali pa naj nehajo imenovati ustvarjenina njega, o katerem se pretvarjajo, da ga častijo!«¹⁴ Držičnik zaključuje, da je treba Kristusa častiti kot konkretno osebo, kot človeka, in ne zgolj kot abstraktno dojemano božanstvo. (Držičnik 1938, 35) Pri tem si zastavi tudi kritično vprašanje: Ali ne gre pri takem čaščenju Kristusovega telesa za malikovanje? Ponovno navaja Ambroža, ki trdi, da je nujno čaščenje tako Kristusove človeškosti kot božanskosti. Treba

¹³ *De fide* L. I. c. 11. n. 61. ML 16, 544.

¹⁴ *De fide* L. V. c. 3. n. 48. ML 16, 659.

je častiti skrivnosti učlovečenja, ker se v njih prepoznavajo sledovi božanstva in poti nebeške Besede, ki se je spustila v človeško telo. Na očitke o malikovanju pa odgovarja: »Vendar ne smemo častiti zemlje, ker je ustvarjenina, ampak ker jo je s sprejemom telesa privzel Gospod Jezus. Zato dejansko ne častimo zemlje, ampak Kristusovo telo v skrivnostih sv. evharistije, ki je v podobi kruha – zemlje. [...] Kristus namreč ni razdeljen, temveč eden, in ko ga častimo kot Božjega sina, ne zanikamo, da je rojen iz Device [...] Marija je bila Božji tempelj, ne Bog templja.« (1938, 36)¹⁵ Držečnik zaključuje, da je Ambrož s tem jasno izrazil ne le motiv za čaščenje Kristusa, temveč tudi razlog in temelj tega čaščenja, ki je v enotnosti osebe v Kristusu, ker je Kristus eden, ne razdeljen, ker je bil isti rojen iz Očeta in iz Device, ker Kristusovo telo ni nekaj ločenega od Očeta in obstoječe samo zase, marveč eno, a ne po edinosti narave, marveč osebe. (1938, 36)

Analiza Držečnikove doktorske disertacije nam odpre pogled v najgloblje temelje njegovega kasnejšega teološkega in voditeljskega delovanja. V luči teh njegovih doslej premalo poznanih teoloških raziskav lahko bolje razumemo in presojava njegovo škofovsko učenje in odločitve. Študij del sv. Ambroža, ki je moral braniti enotnost Kristusove Bogočloveške osebe pred agresivno arijansko herezijo, ki je želela Kristusovo skrivnost razcepiti in s tem izničiti edinstveno krščansko oznanilo o Kristusovem učlovečenju in vstajenju, je Držečnika usposobil za vodenje Cerkve v obdobju najhujših pritiskov materialistične marksistične ideologije. Njegov čas pa ni težak samo zaradi pritiskov te ideologije, ki ji je v njeni »socialni varianti«, da gre namreč za rojstvo novega, od Boga osvobojenega človeka, podleglo tudi precej mislecev v Cerkvi, temveč tudi zaradi nezaupanja določenih konservativnih teoloških struj v Cerkvi, ki se jih drugi vatikanski koncil ni dotaknil. Ti so, nasprotno, hoteli ohraniti in še utrditi obrambni zid med teologijo, Cerkvijo in sodobnim svetom. Zidovi pa nikoli ne morejo zagotoviti prave varnosti.

3. **Biblicist in teološki profesor**

Držečnik je moral glavni del svojega doktorskega dela dokončati po svoji vrnitvi iz Rima v domovino jeseni 1934, kjer pa so ga takoj čakale številne pastoralne in študijske zadolžitve. Prvo redno kaplansko

¹⁵ Razpravlja o *De Spiritu S. (O Svetem Duhu)* L. III. c. 11. n. 79. ML 16, 794/5.

mesto je nastopil v Celju (1934–1936), kjer se je lahko sicer še nekaj časa posvečal intenzivnemu osebnemu študiju. Ko je bil jeseni leta 1936 imenovan za študijskega prefekta v dijaškem semenišču v Mariboru, pa je že moral hkrati prevzemati tudi določene zadolžitve na Bogoslovnem učilišču. Tako je zaradi bolezni profesorja moralne teologije, dr. Jeraja, že oktobra 1936 začasno prevzel njegova predavanja iz etike, sociologije in moralne teologije. (NŠAM, Škofijska pisarna, P 4, 2405/1936) Ko je septembra 1937 tudi profesor bibličnih ved Stare zaveze dr. Anton Jehart zaprosil za bolniški dopust, ga je oktobra istega leta škof dr. Tomažič imenoval še za začasnega docenta tega predmeta na Visoki bogoslovni šoli. (NŠAM, Škofijska pisarna, P 4, 2301/1937) To službo je opravljal tri leta. Ker se je proces upokojitve rednega profesorja dr. Jeharta, ki je bil na Visoki bogoslovni šoli nastavljen kot državni uslužbenec, zelo zavlekel,¹⁶ se Držičnikov profesorski status ni mogel državnopravno urediti.¹⁷ Poleti 1940 je dr. Anton Trstenjak sprejel mesto docenta za filozofijo in osnovno bogoslovje na ljubljanski Teološki fakulteti. Držičnik se je spet izkazal kot najprimernejši, da prevzame v Mariboru njegovo mesto. Škof dr. Tomažič ga je tako 27. julija imenoval za docenta filozofije na Visoki bogoslovni šoli. Na izpraznjeno mesto predavatelja bibličnih ved Stare zaveze pa je bil 1. avgusta 1940 imenovan škofijski tajnik Jaroslav Kotnik, ki mu je bilo hkrati naloženo, da v najkrajšem času naredi doktorat iz teologije. (NŠAM, Škofijska pisarna, P 4, 1837/1940)

Držičnik je opravljal profesorsko službo v Mariboru vsega skupaj pet let, od tega je tri leta poučeval Sveto pismo Stare zaveze. Zaradi vedno novih obveznosti, ki jih je v tem času sprejemal, si za posamezne predmete ni mogel pripraviti obširnejše lastne študijske literature, po kateri bi lahko ocenjevali njegovo strokovno usposobljenost v tistem času. Leta 1939 je opravljal neke vrste »strokovni izpit« pred upravnim odborom sveta za disciplino semenišč za dodelitev stolice bibličnih ved Stare zaveze na Bogoslovnem učilišču. V presojo je predložil dve razpravi (O metodi bibličnega študija stare zaveze in *Scrutamini Scripturas!*) ter

¹⁶ Prof. Jehart se je upokojil 31. marca 1939, vzroki za njegovo predčasno upokojitvev pa niso navedeni. (Urlep 2017, 93–99)

¹⁷ Držičnik je tako za svoje osnovno preživljanje še vedno vezan na službo prefekta v dijaškem semenišču. Dvakrat letno pa mu je bila izplačana manjša vsota, da si je lahko priskrbel nekaj strokovne literature. (NŠAM, Škofijska pisarna, P 4, 4/1938)

skripta iz eksegeze in uvoda.¹⁸ Glavni eksaminator, dr. Vinko Močnik, je kandidata ocenil zelo pozitivno, priznal mu je žilico za znanstveno raziskovanje ter še posebej pohvalil njegov vpogled v metodologijo discipline Stare zaveze, kar je priznal za solidno vstopno točko za začetek profesorske kariere. Kritično pa je ocenil razpravo o metodi bibličnega študija.¹⁹ Žal je od navedenih del danes dostopna samo razprava *Scrutamini Scripturas!*. Metodološka razprava in skripta se niso ohranila oziroma nam jih do danes še ni uspelo najti. Po pričevanjih se je Držecnik na začetku opiral predvsem na skripta in članke svojega predhodnika prof. dr. Antona Jeharta ter na znanstvene članke dr. Matije Slaviča.

Držecnik nam v svojem edinem strokovnem bibličnem članku *Scrutamini scripturas!* (Preučuj Sveto pismo) kljub vsemu odpre dovolj širok vpogled v svojo teološko formacijo. Očitno je, da je bil po svojem izvornem zanimanju najprej bibliclist. S temeljitim patrističnim, dogmatičnim in bibličnim študijem na rimski Gregoriani ter z izvrstnim znanjem francoskega, italijanskega in nemškega jezika je imel na široko odprto dostop do sodobnih evropskih teoloških tokov in gibanj, kar je razvidno tudi iz te razprave. V Franciji se je pod vplivom odličnih patrologov in teologov začelo t. i. liturgično gibanje, ki je želelo teologijo spet močnejše usmeriti k svojim virom, tj. k Svetemu pismu, k cerkvenim očetom in k liturgiji. Vpliv teh gibanj, ki so ravno v desetletjih pred drugo svetovno vojno doživljala svoj največji razcvet, se je poznal tudi v slovenskih deželah. Navdihnili so mnogo naših teologov, med njimi izstopajo profesorji Grivec, Turnšek, Lukman in Slavič. Vsak na svojem področju so poglobljali teološko razumevanje Cerkve, liturgije, bibličistike, ekumenizma in socialnega nauka. Vsem pa je bil skupen nov znanstvenokritični pristop k proučevanju Svetega pisma. Na nemškem govornem področju je tako postajalo vedno bolj dejavno katoliško

¹⁸ NŠAM, Zapuščine škofov, Držecnik, 25/4. Od prilog, ki jih dokument omenja, je danes znana samo razprava *Scrutamini Scripturas!*, ki je bila leta 1939 objavljena v reviji *Vzajemnost* (letnik 28, št. 10–11, str. 169–173). Šlo je za strokovni mesečnik, ki je bil namenjen predvsem duhovnikom in je poleg praktično pastoralnih objavjal tudi strokovne teološke članke.

¹⁹ V svoji pisni oceni z dne 17. septembra 1939 je glavni eksaminator dr. Močnik precej kritičen do razprave »O metodi bibličnega študija SZ«. Ta je »premršava in presuha«. Zapiše, da bi bilo treba »problem bolj globoko in široko zajeti in za to tudi uporabiti obsežnejšo literaturo«, ki jo tudi konkretno navede in predlaga, da se priskrbi za Maribor. (NŠAM, Zapuščine škofov, Držecnik, 25/4; P4/1939)

biblično gibanje. To je spodbudilo tudi Držečnikovega ordinarija škofa Ivana Jožefa Tomažiča (1928–1948), ki si je zelo prizadeval, da bi se v škofiji utrdile različne organizacije, ki bi spodbujale širjenje in proučevanje Svetega pisma in preнове liturgije. Tako so se v njegovem času tudi v lavantinski škofiji močno razširile ustanove Katoliške akcije, Marijine kongregacije, Slomškove bratovščine sv. Cirila in Metoda ter druga verska in prosvetna združenja. Gotovo je vse to spodbudilo Držečnika, da se je takoj po vrnitvi iz Rima tudi sam dejavno vključil v to gibanje. Sad tega je bila tudi razprava *Scrutamini scripturas!*, ki je zaznamovala začetek njegove profesorske poti. V njej zelo temeljito predstavi katoliško biblično in liturgično gibanje v Evropi ter poziva tako duhovnike kot laike k zavzetemu in stalnemu študiju Svetega pisma.

V članku najprej predstavi učenje cerkvenega učiteljstva o nujnosti branja in študija Svetega pisma za vsakega krščanskega vernika. Pri tem vidi posebno vlogo Katoliške akcije, ki mora prevzeti odgovornost za organizacijo in biblično formacijo krščanskih laikov in duhovnikov. Sveto pismo mora postati njihov osnovni priročnik. »To, kar je za pravnika njegov kodeks, za matematika logaritmi, za zdravnika knjiga receptov, to, a še neskončno več je za duhovnika Sveto pismo. Vedno bi ga morali imeti pri roki, zopet in zopet po njem listati, brati in premišljevat.« (Držečnik 1939, 169) Sklicuje se na znamenito biblično okrožnico Leona XIII. *Providentissimus Deus*, ki je pripravljala dogmatično konstitucijo o Božjem razodetju drugega vatikanskega koncila. Ko navaja biblične argumente navdihnjenosti Svetega pisma, zaradi katerih je ta knjiga drugačna od vseh drugih, opozori tudi na njen literarni vidik. Tudi tega je nujno treba upoštevati, če želimo priti do bolj celovitih razlag. Zapiše tudi, da za teološko razmišljanje in dokazovanje »ne zadostuje samo (navajanje) bibličnih citatov, najdenih morda s pomočjo konkordance, treba je, da zajamemo duha in moč božje besede [...] To pa nikakor ne gre z lahkoto, treba je mnogo truda in vztrajnega dela. [...] Božja beseda mora (namreč) v nas prebivati (prim. Kol 3,16), mora se v nas utelesiti, roditi! To pa ne gre brez porodnih bolečin!« (1939, 169) Te njegove misli so še danes popolnoma aktualne in sveže.

V nadaljevanju Držečnik preroško ugotavlja, da je postalo Sveto pismo »postulat današnjega časa«. Živo oznanjevanje Božje besede je po njegovih besedah v Cerkvi dvignilo val novega življenja in težnje po poglobitvi verskega življenja. »Proč od zgolj zunanega formalističnega krščanstva

k resnično notranjemu verskemu življenju [...] Verniki ne smejo biti samo gledalci svetih obredov, marveč živi udje Cerkve.« (Držečnik 1939, 170) Da bi se lahko to zgodilo, poudari Držečnik najprej odgovornost duhovnikov. Njihova »najintimnejša naloga« mora biti iskati za »ljudstvo, ki je lačno in žejno božje besede, živo besedo, pravo iskreče Kristusovo vino«. Njihova druga pomembna naloga pa je ustanavljanje posebnih »bibličnih krožkov«, kjer se bo ne samo proučevalo in razlagalo Sveto pismo, temveč se bo tudi »pokazalo na religiozno vsebino božje besede, ki naj prevzame duše in postane v njih učinkovit nagib vedno zvestejše vdanosti Kristusu in Bogu. Biblična ura je veliko bolj vzgojna kakor pa učna ura. Buditi in gojiti hoče ljubezen do Kristusa. Biblična ura ni znanstvena eksegeza, marveč religiozna ura.« (Držečnik 1939, 171) Na podlagi tega razmišljanja, ki je vredno koncilskega očeta, si lahko tudi s precejšnjo zanesljivostjo predstavljamo, kako so potekala Držečnikova biblična predavanja. Študentov ni samo uvajal v eksegetsko znanstvenokritično raziskovanje posameznih bibličnih sentenc, temveč jih je hotel navdušiti, da bi se vanj poglobljali tako z razumom kot s srcem in da bi Sveto pismo postalo njim in vernikom, ki so jim zaupani, »dnevna duševna hrana« (Držečnik 1939, 172).

Druga svetovna vojna je nenadoma prekinila Držečnikovo profesorsko dejavnost. Ko so Nemci zasedli Maribor, je bil med prvimi duhovniki že 21. aprila aretiran in 5. julija izseljen na Hrvaško. Kmalu je bil nastavljen za duhovnega pomočnika na župniji Visoko pri Novem Marofu v Hrvaškem Zagorju, kjer je ostal vse do konca vojne. (Rotar 2003, 19–22) Ko se je vrnil iz izgnanstva, je naletel na zaprto Visoko bogoslovno šolo, ki so jo ukinili že Nemci leta 1941, ter na prazno semenišče. Ko je postalo jasno, da nove oblasti ne bodo dovolile ponovnega delovanja Visoke bogoslovne šole, je škof Tomažič zaprosil vodstvo Teološke fakultete v Ljubljani, ki je takrat še delovala v okviru Univerze, da bi sprejeli okrog 20 lavantinskih študentov. Naselili so se v jezuitskem domu pri sv. Jožefu, za njihovega predstojnika pa je škof imenoval dr. Držečnika. (NŠAL 5, šk 276, Teološka fakulteta) Fakultetni svet Teološke fakultete je septembra uradno povabil profesorje mariborske bogoslovne šole, da pridejo v Ljubljano in prevzamejo izpraznjena učiteljska mesta na fakulteti. (ATF, šk. 4, Zapisnik seje Fakultetnega sveta, 22. 9. 1945) Na povabilo se je odzval tudi dr. Držečnik, in Univerzitetni senat ljubljanske univerze ga je na svoji prvi seji, 17. novembra 1945, imenoval za honorarnega

predavatelja bibličnih znanosti Stare zaveze ter semitskih jezikov. Konec prvega šolskega leta, avgusta 1946, pa je bil imenovan za docenta za Staro zavezo. To pa je bilo tudi njegovo zadnje učiteljsko napredovanje.

4. Držičnik škof in zaščitnik teološkega študija v Mariboru

Novica o imenovanju za lavantinskega pomožnega škofa je dr. Držičnika doletela v strogi tajnosti konec poletja 1946 (Rotar 2003, 23–25). Skupaj z njim je bil za ljubljanskega pomožnega škofa imenovan rektor bogoslovnega semenišča Anton Vovk. Za njuno imenovanje je oblast izvedela šele konec oktobra, s čimer sta si oba nakopala še dodatno jezo oblastnikov, ki ju dolgo niso hoteli priznati za škofa. (Škafar 2004, 372) Po smrti škofa Ivana Tomažiča februarja 1949 je škof Držičnik prevzel vodenje škofije kot apostolski administrator, kar je ostal nenavadno dolgo – vse do junija 1960, ko je bil imenovan za rednega rezidencialnega škofa. To dolgo obdobje nerešenega statusa škofovskega imenovanja kaže na zelo zapletene odnose med Cerkvijo in povojno oblastjo, morda pa tudi na določene napetosti in nezaupanje na relaciji Vatikan–Maribor. (Griessler-Pečar 2013, 590–595) Držičniku so pogosto očitali preveč popustljiv odnos do oblasti, predvsem preveliko naklonjenost do duhovnikov, ki so bili organizirani v prorežimski stanovski organizaciji Cirilmetodijsko društvo (CMD) (Škafar 2004, 375–379). Zdi se, da so napetosti začele nekoliko popuščati šele pod pontifikatom papeža Janeza XXIII. (1958–1963).

V tem težkem, a prelomnem času se je Držičnik verjetno večkrat ustavljal pri svojem škofovskem geslu, ki se ga je oprijel takoj ob novici o imenovanju za škofa: »Z nami Bog in njegova mati.« (*No biscum Deus et Mater eius*) Pripovedujejo, da je bil takrat ravno sredi predavanj eksegeze preroka Izaija. (Aleksič 1978, 540) Izbira tega gesla nam veliko pove ne samo o takratnih družbenih in cerkvenih okoliščinah, ampak odpre tudi globine njegovega intimnega razmišljanja, njegove duhovne in duhovniške usmeritve ter končno tudi njegove biblične formacije.²⁰ Na

²⁰ Posebno zanimanje za preroka Izaija je Držičnik gotovo podedoval od svojega sicer ne neposrednega predhodnika na Bogoslovnem učilišču v Mariboru prof. Mihaela Napotnika, ki je leta 1914 v bogoslovnem časopisu *Voditelj v bogoslovnih vedah* objavil zelo temeljito razpravo z naslovom *Razluga Izaijevega prerokovanja o Devici Mariji in njegovem sinu Emanuelu* (XVII, 185–240; 297–343). Ta razprava še danes ohranja tako svojo biblično-eksegetsko kot teološko veljavo. Napotnikove biblične

neki način je s tem izpovedal tudi svojo neuklonljivost in odločenost, da gre v svojem delu do konca. Izaijeva prerokba oklevajočemu kralju Ahazu, da bo Gospod sam razodel znamenje svoje moči, da bo Bog sam poskrbel, da bo njegovo ime obstalo med narodi, če bo le ohranil mir (Iz 7,14),²¹ je zvenela v času Držečnikove škofovske službe neverjetno aktualno. Držečnik ji je zvesto sledil in bil gotovo tudi zato kljub mnogim nasprotovanjem deležen kar nekaj velikih in nepričakovanih uspehov, ki so dali njegovemu škofovskemu delovanju poseben pečat. Naj izpostavimo vsaj tri.

Kot škofu biblicistu mu je bil gotovo v izjemno zadovoljstvo izid novega prevoda Svetega pisma. Smel je doživeti in soustvarjati zadnjo fazo dolgih prizadevanj za nov prevod, za katerega si je tako zelo prizadeval njegov svetniški predhodnik, škof Slomšek. Ta je leta 1852 v Celovcu ustanovil Mohorjevo družbo tudi z namenom, da bi preko nje končno prišli tudi do novega komentiranega prevoda Svetega pisma. (Matjaž 2011, 876–877) Prav v Slomškovem letu 1959, ko so obhajali stoletnico prenosa škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor, je izšel prvi zvezek novega prevoda Svetega pisma, ki so ga pripravili takratni slovenski biblicisti pod vodstvom Držečnikovega kolega prof. Matija Slaviča. Pomembno piko na i je dodal tudi on sam, saj je po napornih pogajanjih z oblastjo dosegel, da je lahko v letih 1959–1961 pod okriljem mariborskega škofijskega ordinariata izšlo celotno Sveto pismo v štirih zvezkih v neverjetnih 30.000 izvodih. Sveto pismo je bilo opremljeno s komentarji in opombami najsodobnejše katoliške jeruzalemske izdaje Svetega pisma. V svojem kratkem, a jedrnatem uvodu v prvi zvezek t. i. »mariborske izdaje« je Držečnik po besedah profesorja Aleksiča zapisal pravi »slavospev vsebini Svetega pisma« v šestih kiticah. Lahko ga povzamemo v naslednjih točkah: 1. Sveto pismo je najbolj razširjena knjiga na svetu, 2. Sveto pismo postavlja človeka v pravičen odnos do Boga, 3. Sveto pismo vsebuje načela, ki so temelj človeškega sožitja, 4. Sveto

razlage prerokov in psalmov so bile verjetno eno glavnih Držečnikovih domačih bibličnih gradiv za njegova predavanja.

²¹ Prerok Izaija je deloval v težkem in prelomnem času (8. st. pr. Kr.), ko je Izraelu grozilo iztrebljenje. Jeruzalem je bil pod tujo asirsko oblastjo, izraelski voditelji pa so bili tudi med seboj močno razdeljeni (Iz 7,1-17; 2 Kr 16) in so si tako iskali različne zaveznike pri sosednjih kraljih. Prerok Izaija se je temu uprl ter prepričeval voditelje, naj vztrajajo v edinosti, naj ne sklepajo tujih zavezništov, ampak trdno zaupajo zgolj v Božjo zvestobo.

pismo je knjiga, ki daje človeku tolažbo in oporo, 5. Sveto pismo ima neizčrpno in večno veljavno življenjsko modrost, 6. Središče vseh knjig Svetega pisma je Kristus, učlovečena Božja modrost. (Aleksič 1978, 540–541) Gre za besede, ki razkrivajo srce in razum škofa bibličista.

Druge vrste uspeh je bilo tudi njegovo sodelovanje na drugem vatiškem koncilu. Ni bil samo edini slovenski škof, ki se je udeležil vseh zasedanj koncila, ampak tudi udeleženec z zelo pomembnim koncilskim prispevkom. Na 4. plenarnem zasedanju koncila, 17. septembra 1965, je imel zelo odmeven nastop, med katerim je predstavil potrebo, da bi se Cerkev tudi s študijem sociologije religije pripravila za delovanje v spremenjenih družbenih in kulturnih razmerah. To njegovo prizadevanje je tako v svetu kot pri nas pripomoglo k uvajanju novih pastoralnih struktur in na neki način vplivalo tudi na dikcijo preostalih koncilskih dokumentov, še posebej konstitucije o Cerkvi v sedanjem svetu. (Potočnik 2003, 69)

Pomemben uspeh njegovih škofovskih prizadevanj pa je bila tudi ponovna obuditev teološkega študija leta 1968 v Mariboru. Gotovo gre prav njemu največja zasluga, da je bil ta občutljivi in težki proces izpeljan z veliko mero taktnosti in daljnovidnosti. (Pogačnik 1969, 163–164) Držičnik je zastopal stališče, da je bogoslovna šola v Mariboru tudi po vojni še naprej obstajala in da so se mariborski študentje leta 1945 »začasno« preselili na druge visokošolske zavode, predvsem na Teološko fakulteto v Ljubljano. (Kolar 2010, 160; Krajnc-Vrečko 2009, 112) Ko je z leti število mariborskih bogoslovcev naraščalo (v študijskem letu 1966/67 je bilo 120 študentov) in je bila zato v ljubljanskem bogoslovju vse večja prostorska stiska, si je Držičnik začel intenzivneje prizadevati, da bi lahko obnovili teološko šolo v Mariboru. Na Teološki fakulteti v Ljubljani je sicer večina profesorjev zagovarjala nujnost enotnosti teološke fakultete (Kolar 2010, 160), razumeli pa so tudi škofovo željo, da bi bili vsaj bogoslovci višjih letnikov močnejše vključeni v domače pastoralno okolje. Škof si je tako prizadeval, da bi prišli v Maribor vsaj bogoslovci 4., 5. in 6. letnika. Po soglasju fakultetnega sveta v Ljubljani je Kongregacija za katoliško vzgojo z odlokom z dne 22. junija 1968 dovolila delni prenos teološkega študija v Maribor. (NŠAM, Škofijska pisarna, P 4/1968) V študijskem letu 1968/1969 je tako v Mariboru začel delovati oddelek ljubljanske Teološke fakultete. To dejanje je bilo sicer pri nekaterih sprejeto z mešanimi občutki, kar je najboljše izrazil

sam dekan Teološke fakultete dr. Stanko Cajnkar, ko je to označil sicer za ločitev, »ki pa je znamenje rasti in življenja« (1969, 195). Ob blagoslovitvi novih prostorov obnovljenega mariborskega bogoslovja, kamor se je tisto leto vselilo 44 študentov, je škof Držečnik dejal, da se s tem izpolnjuje in dopolnjuje slavna Slomškova dediščina, ki se je začela leta 1859 z ustanovitvijo bogoslovne šole v Mariboru. »Iz te šole je do leta 1942 prišlo 999 novomašnikov. Največ, 35, jih je bilo leta 1867. Med njimi so bili odlični in znameniti možje, ki so globoko posegli ne le v versko, ampak tudi v javno in kulturno življenje našega ljudstva.« (Sporočila 1968, X, 108) Prav posebno mesto med njimi zavzema tudi dr. Maksimilijan Držečnik, škof, bibličist in bogoslovni profesor.

Viri in arhivsko gradivo

Arhiv Teološke fakultete v Ljubljani (ATF).

Držečnik, Maximiliano. 1938. *Doctrina Sancti Ambrosii De Christo Deo-Homine*. Excerpta ex Dissertatione ad Lauream in Facultate Theologica Pontificiae Universitatis Gregoriana. Romae: Pontificia Universitas Gregoriana.

Držečnik, Maksimilijan. 1939. *Scrutamina Scripturas! Vzajemnost* 28/10–11: 169–173.

Nadškofjski arhiv Ljubljana (NŠAL), Teološka fakulteta.

Nadškofjski arhiv Maribor (NŠAM), Zapuščine škofov, Maksimilijan Držečnik.

Nadškofjski arhiv Maribor (NŠAM), Škofijska pisarna.

Patrologia Latina (ML).

Sporočila škofjskega ordinariata dubovščini mariborske škofije (Sporočila), 1968.

Reference

Aleksič, Jakob. 1978. Škof dr. Maksimilijan Držečnik. *Bogoslovni vestnik* 38: 539–541.

Cajnkar, Stanko. 1969. Delo fakultete po ločitvi od univerze. *Bogoslovni vestnik* 69: 179–195.

Griesser-Pečar, Tamara. 2013. Škof dr. Maksimilijan Držečnik. *Studia Historica Slovenica* 13/2-3: 585–601.

Kolar, Bogdan. 2010. Teološka fakulteta – del Univerze v Ljubljani. *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 32: 121–197.

Kramberger, Franc. 2003. Knjigi na pot. V: S. Janežič, ur. *Škof Maksimilijan Držečnik (1903–1978). Ob 100-letnici rojstva in 25-letnici smrti*, 5–6. Maribor: Slomškova založba.

Krajnc-Vrečko, Fanika. 2009. Teologija v Mariboru 1968–2008. 40 let Enote v Mariboru. V: B. Kolar, ur. *90 let Teološke fakultete v Ljubljani*, 112–125. Ljubljana: Teološka fakulteta.

— — — . 2010. Visoka bogoslovna šola v Mariboru. 1859–1941. *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 32: 457–490.

Matjaž, Maksimilijan. 2011. Slomškova prizadevanja za slovensko Sveto pismo. *Studia Historica Slovenica* 11: 867–884.

Ojnik, Stanko. 1995. Status Visoke bogoslovne šole v Mariboru. *Univerzitetna revija* 2/4: 29–30.

Potočnik, Vinko. 2003. Škof Držečnik in pastoralna sociologija. V: S. Janežič, ur. *Škof Maksimilijan Držečnik (1903–1978). Ob 100-letnici rojstva in 25-letnici smrti*, 58–70. Maribor: Slomškova založba.

- Pogačnik, Jožef.** 1969. Ob zlatem jubileju Teološke fakultete v Ljubljani. *Bogoslovni vestnik* 29: 163–165.
- Roter, Matjaž.** 2002. Zgodovinski okvir pastoralnega delovanja škofa Držečnika. Diplomska naloga. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- – –. 2003. Življenjska pot škofa Držečnika. V: S. Janežič, ur. *Škof Maksimilijan Držečnik (1903–1978). Ob 100-letnici rojstva in 25-letnici smrti*, 9–33. Maribor: Slomškova založba.
- Rozman, France.** 1991. Sveto pismo na mariborskem bogoslovnem učilišču. V: A. Lah, ur. *130 let visokega šolstva v Mariboru*, 138–146. Maribor-Celje: Mohorjeva družba.
- Škafar, Vinko.** 2004. Vovk in Držečnik. V: E. Škulj, ur. *Vovkov simpozij v Rimu*, 369–384. Celje: Slovenska teološka akademija; Mohorjeva družba.
- Urlep, Lilijana.** 2017. Ko spregovorijo arhivski viri: Anton Jehart. V: V. Rezman, ur. *Dr. Anton Jehart*, 83–107. Ruše; Društvo za razvoj Lira.